O93, f. 17vb; V630, f. 43vb; N442, f. 42rb; I83, f. 91ra; VD38, f. 82rb; SG670, p. 170b; P9629, f. 18r; Bcan4, f. 73v; E97, f. 47va; P102; BII13, f. 76vb; S105, f. 67r

[a]INCIPIUNT[b] [c] DECRETA[d] ANTERI[e] PAPAE[f]

Bcan4: I

P102; BII13: I De antiquo hoste

[H. 1] Carissimis atque dilectissimis fratribus per Beticae[g] atque Toletanae[h] provincias episcopis[i] constitutis Anterus[j] episcopus[k] in domino salutem.

Anterus-Brief,5 [a] *In P9629 sind einige Passagen des Briefes wegen Beschädigung der Handschrift nicht lesbar; diese sind im Text durch [...] gekennzeichnet* | [b] INCIPIUNT *korr. aus* INCIPIT *O93;* INCIPIT *I83; VD38; Bcan4;* INCIPIUNT *fehlt V630; P9629; BII13* | [c] *Überschrift*] EPISTOLA ANTERI PAPAE PRO QUIBUS CAUSIS EPISCOPI SEDES MUTARE POSSINT *SG670;* CAP. XVII Decreta anterii papę De mutatione sedium episcopalium *E97; Überschrift fehlt S105* | [d] DECRETA *korr. aus* DECRTA *BII13* | [e] ANTOERII *V630;* ANTERII *VD38; P102;* ANTHERII *BII13* | [f] PAPAE *fehlt P9629* **9** [g] beticam *I83, SG670; Bcan4; S105* | [h] toletan *I83;* toletanam *SG670;* toletanam *korr. aus* toletane *S105;* toletam *Bcan4* | [i] episcopis constitutis] constitutis episcopis *BII13* **10** [j] Anterius *V630; P9629; P102;* antherius *VD38; SG670; BII13;* anterius, *interlinear* Antheros *E97* | [k] episcopus in *korr. aus* episcopus *N442*

Coll. Ans. ded. 1. X,129 (**11–34** Optarem…invenianimi); **2. II,97** (**43–83** De…habent); **3. X,130** (**87–109** Haec…negant); **4. II,98** (**116–142** Contradicunt…factorum); **5. II,136** (**216–235** Facta…refert); **6. X,131** (**239–250** Officii…dicere); **7. II,67** (**254–269** Absit…decerpitur); **8. X,132** (**273–287** Oportet…benedicentur)

Ps.-Remedius 1. c. 51 (**43–83** De…habent)

Burchard 1. I,77 (**43–83** De…habent)

Sentenzen 1. c. 188 (**43–133** mutatione…voluntatis)

Anselm v. Lucca 1. VI,90 (**43–133** mutatione…voluntatis); **2. I,53** (**216–224** Facta…diripiunt)

Coll. trip. 1. A 1,17,1 (**43-136** Sed ... necessitatis); **2. A 1,17,2** (**216-247** Facta ... insidiis)

Ivo, Decr. 1. V,183 (**43–83** De…habent);

Ivo, Pan. 1. III,69 (**43–133** mutatione…voluntatis)

Polycarpus 1. I,10,3 (**43–133** mutatione…voluntatis); **2. I,18,8** (**216–224** Facta…diripiunt)

Slg. in drei Büchern 1. II,5,2 (**43–133** De…voluntatis); **2. I,5,7** (**216–224** Facta…diripiunt); **3. II,24,9** (**254–269** Absit…decerpitur)

Gratian 1. C. VII, q. 1, c. 34 (**43–133** mutatione…voluntatis); **2. C. IX, q. 3, c. 15** (**216–224** Facta…diripiunt); **3. Gratian C. VI, q. 1, c. 13** (**217–247** Ex…insidiis); **4. C. XI, q. 3, c. 14** (**254–269** Absit…decerpitur)

<VD38, f. 82va> Optarem, <E97, f. 47vb> fratres carissimi, semper[l] dilectionis et pacis[m] vestrae[n] sinceritatis[o] <O93, f. 18ra> gaudia audire ita[p], <P9629, f. 18v> ut vicissim discurrentibus litteris sospita[tis <SG670, p. 171a> indicia[q] iuv]arentur[r], si quietos nos ab incursione sua vacare hostis antiquus[s] sineret, qui ab initio mendax, inimicus [veritatis,] aemulus[t] hominis, quem ut deciperet, se ante decepit[u], pudicitiae adversarius, luxuriae magister, crudelitatibus[v] pascitur, abstinentia punitur, odit[w] ieiunia, ministris[x] <S105, f. 67v> suis praedicantibus, dum dicit esse superflua[y], spem non habens de futuris, apostoli[z] sententia repercussi[a] dicentis[b] [c]: Manducemus et bibamus, cras enim moriemur[d]. O infelix audacia, o desperata[e] mentis astutia. Ipse enim <I83, f. 91rb> hortatur odia et fugat concordiam[f] et, quia facile[g] ad deteriorem partem mens humana transducitur volens[h] magis per spatiosam[i] viam ambulare quam artae viae iter cum labore[j] transire. Qua de[k] re, fratres dilectissimi, sectamini meliora et semper relinquite[l] deteriora.

VD38: De mutatione episcoporum

---

12 [l] per *P102* | [m] patris *VD38* | [n] vestrae] vestrae ac *VD38; P102; BII13* **13** [o] senzeritatis *SG670;* sinceritatisque *S105* | [p] ita ut] id aut *V630* **15** [q] indicia *korr. aus* idicia *VD38;* indicia *korr. aus* indica *SG670;* iuditia; *interlinear* al. indicia *Bcan4* | [r] iuvarent *korr. aus* viderent *VD38;* iuvarent *P102; BII13* **16** [s] antiquus *korr. aus* antiquis *V630;* antiquis *P9629; Bcan4* **17** [t] *am Rande* Invidus *VD38* **18** [u] decipit *S105* **19** [v] crudelitate *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **20** [w] odit ieiunia] odatiae uni a *N442;* odit ieiunia quod uni *korr. aus* odit ieiunia *P9629;* quod uni a *I83; Bcan4; P102;* odit ieiunia *korr. aus* Od uni a, *am Rande* R *VD38;* quam uni e *korr. aus* quod uni e *SG670;* Odium a *BII13;* quod uni e *S105* | [x] minis *V630;* Ministris *korr. aus* Minis *P9629;* ministris *korr. aus* mistris *VD38* **22** [y] superfluam *SG670* | [z] apostoli] apostoli eum *korr. aus* apostoli *SG670* **23** [a] repercussus *V630; E97;* repercussit *SG670; S105* | [b] *interlinear* tem *SG670* | [c] dicentes *VD38; Bcan4* **24** [d] moriamur *N442; P9629;* moriemur *korr. aus* moriamur *V630* **25** [e] disperata *VD38* **26** [f] concordiam et] concordiam *korr. aus* condordiam Et *SG670* | [g] facile *korr. aus* facilem *P102* **27** [h] Vult *E97* **28** [i] speciosam *P102* **29** [j] laborare *V630;* labore *korr. aus* laborare *P9629* | [k] de *fehlt SG670; S105* **30** [l] derelinquite *Bcan4*

Anterus-Brief,11–29 Optarem…transire] init. Siric. ep. ad divers, episc. (H. no. 4).

Bona agite, mala vitate, <V630, f. 44ra> ut veri[m] discipuli domini[n] esse[o] invenianimi.

V630; N442: De mutatione episcoporum

I83; Bcan4: De mutatione episcoporum de civitate ad civitatem

Bcan4: II

P102: II De mutatione episcoporum

BII13: II De mutatione episcoporum de civitate ad civitatem

S105: De mutacione episcoporum et qua ratione a sede in sedem transire debeat[p] episcopus

[H. 2] <BII13, f. 77ra> De mutatione[q] ergo episcoporum, unde <SG670, p. 171b> sanctam[r] sedem apostolicam consulere[s] voluistis, scitote[t] eam communi utilitate[u] atque necessitate fieri licere, sed[v] non libitu[w] cuiusquam aut dominatione[x].

P9629: De mutatione episcoporum

Petrus, sanctus magister noster[y] <VD38, f. 82vb> et princeps apostolorum[z], de Antiochia utilitatis causa[a] translatus est Romam, ut ibidem potius proficere <N442, f. 42va> posset. Eusebius quoque de quadam[b]

---

33 [m] vere *korr. aus* vivere *V630;* vere *P9629* **34** [n] domini esse *korr. aus* domini *Bcan4* | [o] esse *fehlt I83; SG670; S105* **41** [p] debeat *korr. aus* debeant *S105* **42** [q] mutatione ergo *korr. aus* mutatione *Bcan4* **43** [r] sanctam sedem *korr. aus* sedem sanctam *P9629* **44** [s] consulere *korr. aus* consule *Bcan4* | [t] scitote *korr. aus* scitote et *I83* **45** [u] utilitate *korr. aus* utilita *P9629* | [v] *am Rande* Nota *V630* | [w] libito *O93; V630* **46** [x] dominatione *korr. aus* dominationem *P102* **48** [y] noster *fehlt V630; I83; SG670; Bcan4; S105* **49** [z] apostolorum *fehlt SG670* | [a] causam *I83* **51** [b] quodam *Bcan4*

48–51 Petrus…posset] sec. praef. Nicen. conc. in cod. Quesnell. (Leon. M. op. ed. Ballerin. 3, 24). Cf. Pelag. II. pp. ep.2. **51–61** Eusebius… transfertur[1]] Cass. hist. trip. XII. 8. Cf. Pelag. 1. c.

Anterus-Brief,42 mutatione] Mutationem 74T_1; AL_1; IP_1; $3L_1$; Mutaciones DG_1 | ergo] *fehlt* 74T_1; AL_1; CT_1; IP_1; PG_1; $3L_1$; DG_1 **43–44** unde…voluistis] *fehlt* 74T_1; AL_1; IP_1; PG_1; $3L_1$; DG_1 **44** eam] *fehlt* 74T_1; AL_1; IP_1; PG_1; $3L_1$; DG_1 **45** atque] vel IP_1 **45–46** libitu… cuiusquam] propria cuiusquam voluntate 74T_1; AL_1; PG_1; $3L_1$; DG_1 **48** noster] *fehlt* RC_1; DB_1; ID_1 **49** Antiochia] Antiochia civitate DG_1 **50** translatus…est] est translatus 74T_1; PG_1; $3L_1$; DG_1 | potius… proficere] proficere potius DG_1

parva[c] civitate apostolica auctoritate mutatus est[d] Alexandriam[e]. Similiter Felix de civitate[f], qua[g] ordinatus erat, electione civium propter doctrinam et bonam vitam, quam habebat[h], communi episcoporum et reliquorum sacerdotum[i] ac populorum consilio translatus[j] est Ephesum. Non enim transit de civitate ad civitatem, qui[k] <I83, f. 91va> non[l] suo libitu[m] aut ambitu[n] hoc facit, sed utilitate[o] quadam aut necessitate, aliorum[p] hortatu[q] et[r] consilio potiorum[s] transfertur. Nec transfertur de minori[t] civitate[u] ad maiorem[v], <Bcan4, f. 74r> qui hoc non ambitu nec[w] propria voluntate facit[x], sed aut vi[y] [z] a propria sede pulsus aut necessitate coactus aut utilitate[a] <E97, f. 48ra> loci aut populi, non superbe, sed humiliter ab aliis translatus et inthronizatus[b] [c] est, quia homo videt[d] <SG670, p. 172a> in facie[e], deus autem in corde. Et

---

52 [c] parva *korr. aus* parvo *BII13;* parva *korr. aus* parve *S105* | [d] est] est in *E97* **53** [e] alexandriam *korr. aus* alaxandriam *O93* | [f] civitate] civitate in *VD38; P102; BII13* | [g] qui *P9629* **55** [h] habebat *korr. aus* habet *P9629* **56** [i] sacerdotum *fehlt SG670* **57** [j] tranlatus *P102* **58** [k] qu *I83* | [l] non *fehlt I83* **59** [m] *am Rande* placito voluntate *VD38* | [n] *am Rande* cupiditate *VD38* | [o] hutilitatem *I83* **60** [p] aliorumque *korr. aus* aliorum *SG670* | [q] hortatu *korr. aus* hortu *P9629* | [r] et *fehlt P102* | [s] *am Rande* Maiorum *VD38* **61** [t] minori *korr. aus* minora *P9629* | [u] aviditate *korr. aus* avitate *V630* **62** [v] maiorem *korr. aus* maiore *P9629* | [w] non *I83; SG670; Bcan4; S105* **63** [x] facit *fehlt SG670* | [y] *am Rande* violentia *VD38* | [z] vi] vi a *korr. aus* vi *N442;* vim *Bcan4* **64** [a] inutilitate *P9629* **66** [b] *am Rande* in trono positus *V630;* in sede collocatus quia thronus sedes dicitur *VD38* | [c] intronizatus *korr. aus* intranizatus *V630* | [d] vidit *P9629* **67** [e] faciem *I83*

66–67 quia…corde] I Reg. XVI. 7.

---

52 parva…civitate] civitate parva DG$_1$ | mutatus] translatus DB$_1$; ID$_1$ est] est in 74T$_1$; AL$_1$; CT$_1$; IP$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$ **53** civitate] civitate in DB$_1$; 74T$_1$; AL$_1$; ID$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$ **55** habebat] habebat auctoritate huius sancte sedis et 74T$_1$; AL$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$ **56** reliquorum] ceterorum PG$_1$ | reliquorum…sacerdotum] sacerdotum ceterorum 3L$_1$ ac…populorum] apostolorum RC$_1$ **57** Non] Hoc 3L$_1$ **58–61** qui… transfertur[1]] *fehlt* 74T$_1$; AL$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$ **61** transfertur[1]] *fehlt* ID$_1$ Nec] Nec etiam IP$_1$ | civitate] *fehlt* 74T$_1$; AL$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$ **62** nec] non RC$_1$; aut CT$_1$; vel ID$_1$ **63** a] *fehlt* ID$_1$; PG$_1$ **64** pulsus] depulsus PG$_1$ | coactus] cogente 74T$_1$ **65** aut] vel 74T$_1$; AL$_1$; ID$_1$; PG$_1$; 3L$_1$ **65–66** ab…aliis] *fehlt* 3L$_1$ **66** aliis] aliis cum huius sancte sedis auctoritate IP$_1$ | et…inthronizatus] *fehlt* AL$_1$; PG$_1$; 3L$_1$ **66–128** est… peccantibus] *fehlt* IP$_1$ **66–77** quia…civitatem] *fehlt* 74T$_1$; AL$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$

dominus per prophetam loquitur dicens[f]: Dominus scit[g] cogitationes hominum, quae[h] vanae sunt. Non ergo mutat[i] sedem, qui non mutat mentem, nec mutat civitatem, qui[j] non sua sponte, <BII13, f. 77rb> sed consilio[k] et electione aliorum[l] mutatur. Non igitur <VD38, f. 83ra> migrat[m] de civitate ad civitatem, qui[n] avaritiae causa[o] non sponte dimittit suam, sed, ut iam dictum est, aut pulsus a sua aut necessitate coactus aut electione et exhortatione[p] sacerdotum et populorum[q] translatus[r] est ad alteram civitatem. Nam[s] sicut episcopi habent potestatem ordinare regulariter episcopos et reliquos sacerdotes, sic[t], quotiens[u] utilitas aut necessitas <I83, f. 91vb> exposcerit[v], supradicto modo et mutare et inthronizare potestatem habent.

Bcan4: III

P102; BII13: III Ut ignorantia quorundam meliora et utiliora non vitentur et inutiliora sinantur

[H. 3] Haec[w], ut petistis, licet vobis ignota non sint[x], tenenda mandamus, ne ignorantia[y] quorundam meliora et utiliora vitentur et inutiliora[z] sinantur[a], sicut in sancto legitur evangelio: Vae vobis, hypocritae[b], quia[c]

---

68 [f] dicit *S105* | [g] scit *korr. aus* sit *Bcan4; BII13* **69** [h] quoniam *V630; P9629; I83; SG670; Bcan4; E97; S105;* quia *N442* **70** [i] mutet *P102* **71** [j] quia *I83; Bcan4* **72** [k] concilio *I83; Bcan4* | [l] aliarum *V630; E97* **73** [m] migret *P102* **74** [n] qui *korr. aus* quia *N442* | [o] causa *korr. aus* causam *Bcan4* **76** [p] exaltatione *VD38; P102; BII13* **77** [q] pplorum *S105* | [r] translatur *SG670* | [s] *am Rande* Nota *V630* **79** [t] sic *korr. aus* si *N442;* si *I83; P102* | [u] quoties *V630; P9629;* quotiens *korr. aus* quoties *E97* **80** [v] expoposcerit *korr. aus* exposcerit *O93* **85** [w] Hoc *P9629* | [x] sunt *P9629* **86** [y] ignorantiam *I83; Bcan4* **87** [z] utiliora *I83; SG670; S105* | [a] solvantur *I83; Bcan4* **88** [b] hopocrite *korr. aus* hocrite *VD38* | [c] qui *N442*

68–69 Dominus…sunt] Ps. XCIII. 11. **69–72** Non…mutatur] Cf. Pelag. II. pp. ep.2. **77–81** Nam…habent] Cf. Pelag. II. pp. ep.2. **88–93** Vae…glutientes] Matth. XXIII. 23. 24.

---

69 quae] quoniam RC$_1$; DB$_1$; CT$_1$; ID$_1$ **70** nec] non ID$_1$ **72** mutatur] mutat ID$_1$ | igitur] ergo ID$_1$ **73** ad] in CT$_1$ **74** qui] qui non CT$_1$ avaritiae…non] non avaritiae causa DB$_1$; ID$_1$ **75** iam] *fehlt* CT$_1$ **76** aut] vel ID$_1$ | et^1] aut DB$_1$; vel ID$_1$ **78** habent] habeant 3L$_1$ | ordinare…regulariter] regulariter ordinare 74T$_1$ **80** exposcerit] expoposcerit DB$_1$; exegerit 74T$_1$; AL$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$ **81** habent] habent non tamen sine sacrosancte Romane sedis auctoritate et licentia 74T$_1$; AL$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$ **85–128** Haec…peccantibus] *fehlt* 74T$_1$; AL$_1$; CT$_1$; PG$_1$; 3L$_1$; DG$_1$

decimatis mentam[d] et anetum et ciminum[e], <SG670, p. 172b> et reliquistis[f], quae graviora sunt <S105, f. 68r> legis, iudicium et misericordiam et fidem. Haec[g] oportuit facere et illa[h] non omittere[i]. Duces caeci, excolantes[j] culicem, camelum[k] autem glutientes[l]. <V630, f. 44rb> Quod licet, non licet, et, quod non licet, licet. Quemadmodum Iamnes[m] et Mambres[n] resisterunt[o] veritati, sic et illi mente reprobi, amantes voluptatem magis quam deum. Quod licet[p], docent[q] non licere, id est[r] episcopos migrare de civitate ad civitatem praetaxato[s] [t] modo. <BII13, f. 77va> Et quod non licet[u], docent[v] licere, id est misericordiam[w] agere[x] circa <VD38, f. 83vb> patientes necessitatem, hoc[y] tam[z] eis, qui episcopum non habent et sacro episcopali[a] indigent ministerio, <N442, f. 42vb> episcopum de alia civitate causa utilitatis <I83, f. 92ra> vel necessitatis tribui et episcopis persecutionem aut necessitatem patientibus aliam cathedram dari negant[b].

I83; Bcan4: Quod non sit negandum episcopo aliam regiminis cathedram dare si persecutionem aut necessitatem in sua passus fuerit

Bcan4: IIII

P102; BII13: IIII De his qui contradicunt sacrę scripturę et negant episcoporum mutationem

---

89 [d] mentam *korr. aus* mentem *V630* | [e] cymimum *P9629* **90** [f] reliquisti *VD38* **91** [g] Hęc *korr. aus* Hoc *V630* **92** [h] illa non omittere *korr. aus* mittere *SG670* | [i] obmittere *P9629;* omittere *korr. aus* mittere *N442* **93** [j] excolantes *korr. aus* excolentes *V630;* excolentes *N442; P9629; I83* | [k] camelum *korr. aus* carmelum *BII13* | [l] glutientes] gluctientes *P9629;* gluttientes et dicentes *korr. aus* gluttientes *SG670;* glutuentes *S105* **95** [m] iamnes *korr. aus* iamnis *O93;* iammes *korr. aus* iammis *V630;* iamnes *korr. aus* iamner *S105* | [n] mambres *korr. aus* mambris *O93; V630* **96** [o] restiterunt *korr. aus* resisterunt *V630;* restiterunt *VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* **97** [p] licet *korr. aus* licent *BII13* **98** [q] dicent *V630* | [r] est *korr. aus* ist *V630* **99** [s] *am Rande* praescripto ordine *VD38* | [t] praetexato *P102;* protaxato *BII13* **100** [u] licent *I83* | [v] docet *Bcan4* **101** [w] *interlinear* misericorditer *SG670* | [x] docere *V630* **102** [y] hoc] Hoc est *E97* | [z] tamen *P9629; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **103** [a] epistolii *P9629* **107** [b] negant *korr. aus* neganti *P9629*

94–97 Quod…deum] Ennod. lib. apol. (p. 354).

[H. 4] Contradicunt etiam sacrae scripturae[c], quae testatur[d] mavelle[e] deum misericordiam quam sacrificium. Utrisque autem, id est, et famem verbi dei patientibus et episcopis necessitatem[f], <SG670, p. 173a> quando inthronizantur propter <E97, f. 48rb> communem utilitatem in aliis civitatibus non modica exhibetur misericordia[g]. Negantes autem haec, licet speciem habeant pietatis[h], virtutem tamen eius abnegant. Nam[i] in tali negotio prosapiem[j] non agnosco.

Si[k] quis tamen sapientium[l], quos insipientibus tempestatis[m] huius[n] procella[o] sociavit aliis auctoribus[p], facinorum participatione maculantur[q], splendor sapientis et, si communionem[r] criminum incurrit, nescit tamen ducem[s] se praebere peccantibus. <P9629, f. 19r> Alia est quoque causa utilitatis et necessitatis et alia avar[itiae et praesu]mptionis atque propriae voluntatis. Avaritiae[t] [u] [v] vero[w] causa[x] vel praesumptionis aut propriae[y] voluntatis [non sunt] episcopi mutandi de civitate <BII13, f. 77vb> ad

---

114 [c] scripturae quae *korr. aus* scripturae *N442* **115** [d] testantur *korr. aus* testatur *V630; P9629;* testantur *I83; P102; Bcan4; S105;* testatur] testatur magis *korr. aus* testantur *SG670* | [e] mavelle] mavelle *korr. aus* mavelle quae est aturna velle *V630;* mavelle] super omnia velle *I83; Bcan4;* malle *VD38; E97; P102; BII13;* omnino velle *SG670; S105* **117** [f] necessitatem] necessitatem quandam *SG670; S105* **120** [g] misericordia *korr. aus* misericordiam *SG670* **121** [h] pietatis *korr. aus* potestatis *P9629* **122** [i] Piam, *interlinear* vel propriam *E97* | [j] prosapiam *P9629; I83; SG670; Bcan4; S105* **124** [k] Si quis] Sequitur *SG670* | [l] sapientum *O93; BII13* **125** [m] *am Rande* adversitatis *VD38* | [n] huius *korr. aus* huiu *N442* | [o] *am Rande* persecutio *VD38* | [p] auctoritatibus *V630; P9629; E97* **126** [q] maculatur *VD38; SG670; P102; BII13; S105* **127** [r] communionem criminum] communem crimen *P9629* **128** [s] lucem *BII13* **131** [t] *am Rande* z *V630* | [u] Avaritię *korr. aus* Avarię *Bcan4* | [v] Avaritiae vero causa vel praesumptionis aut propriae voluntatis *fehlt SG670; S105* | [w] quoque *V630; P9629* | [x] causae *O93; I83; Bcan4* **132** [y] propriae *korr. aus* priae *N442*

114–116 Contradicunt…sacrificium] Os. VI. 6. **120–122** Negantes…abnegant] II Timoth. III. 5. **122–128** Nam…peccantibus] Ennod. lib. apol. (p. 357). **131–134** Avaritiae…necessitatis] sec. Cass. hist. trip. XII. 8.

---

129 est…quoque] etenim est PG_1; $3L_1$ | est…causa] etenim causa est $74T_1$; AL_1; DG_1 | quoque] *fehlt* CT_1; enim IP_1 **129–130** et…et[1]] *fehlt* DG_1 **130** et[1]] *fehlt* AL_1; PG_1; $3L_1$ **131** vero] quoque CT_1

civitatem, sed utilitatis et necessitatis[z]. <O93, f. 18rb> Quod nemo negat nisi hi, de quibus scriptum[a] est: Erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt <VD38, f. 83va> iudicium. Nam si enarrando[b] cogerer[c] aperire transacta[d] [e], ostenderem[f] vobis nullum evenire solacium de comparatione <SG670, p. 173b> factorum.

Ceterum state, carissimi, super <I83, f. 92rb> vias <Bcan4, f. 74v> aspicientes et interrogantes de semitis domini antiquis et videte, quae est via[g] bona et recta, et ambulate in ea[h], et invenietis requiem animabus vestris, et ut[i] iuxta[j] sapientiae vocem dicamus: Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Sentite de[k] domino in bonitate[l] et[m] in simplicitate cordis quaerite illum, quoniam invenitur[n] ab his, qui non[o] temptant illum[p], apparet[q] autem eis, qui fidem habent in illum[r]. Perversae enim <V630, f. 44va> cogitationes separant a deo. Probata autem[s] virtus corripit insipientes, quoniam[t] in malivolam animam non introibit[u] sapientia[v] nec habitabit[w] in corpore subdito[x] peccatis.

Sanctus enim spiritus disciplinae effugiet fictum[y] [z] et auferet[a] se a[b] cogitationibus, quae sunt sine intellectu, et corripietur[c] a superveniente iniquitate. Benignus est

---

134 [z] necessitatis] necessitatis causa *SG670; S105* **135** [a] dictum *V630; E97* **138** [b] errando *S105* | [c] coegerer *I83;* conarer *SG670; S105* | [d] *am Rande* praeterita *VD38* | [e] transacta *korr. aus* transacto *SG670* | [f] ostendere *P9629; N442* **143** [g] via bona et recta] bona et recta via *I83; SG670; Bcan4; S105* **144** [h] eam *O93; P9629; E97* **145** [i] ut *fehlt V630; P9629* | [j] iuxta *korr. aus* iuxta est *BII13* **146** [k] de domino *fehlt SG670* **147** [l] bonitate *korr. aus* binitate *S105* | [m] et in *korr. aus* et *N442* **148** [n] invenietur *V630; P9629; I83; VD38; Bcan4; P102; BII13; S105;* invenitur *korr. aus* invenietur *E97* | [o] non temptant] interpretantur *SG670; S105* **149** [p] illum *fehlt V630* | [q] apparet *korr. aus* apperet *S105* | [r] illo *P102; BII13* **151** [s] aut *P9629* **152** [t] Quoniam in *korr. aus* Quoniam *VD38* | [u] intrabit *V630* | [v] sapientia *korr. aus* sapientiam *V630;* sapientiam *Bcan4* **153** [w] habitabit *korr. aus* habitabi *N442;* inhabitabit *I83;* habitavit *P102* | [x] subdito *korr. aus* subitto *S105* **154** [y] *am Rande* Mentis duplicitatem *VD38* | [z] ifictum *S105* **155** [a] aufert *P102* | [b] a cogitationibus *korr. aus* agitationibus *S105* **156** [c] corripitur *P9629*

136–137 Erraverunt… iudicium] Ies. XXVIII. 7. **137–140** Nam… factorum] Ennod. lib. apol. (p. 349). **141–145** Ceterum… vestris] Martin. I. ep. encycl. (Mansi 10.1182). Cf. Sixt. I. pp. 3, Lib. 2. **146–186** Diligite… illius] Sap. I. 1-16.

enim[d] spiritus sapientiae et non liberabit maledictum a labiis suis, quoniam renum illius testis est deus et cordis eius <S105, f. 68v> scrutator[e] est verus, et linguae illius auditor, quoniam <E97, f. 48va> spiritus domini <BII13, f. 78ra> replevit[f] orbem terrarum et hoc, quod continet <SG670, p. 174a> omnia, scientiam[g] habet vocis[h]. Propter[i] hoc, qui loquitur iniqua, non potest latere, nec praeteriet illum, <N442, f. 43ra> corripiet[j] iudicium. In cogitationibus enim impii interrogatio erit, sermonum autem illius auditio[k] ad dominum veniet[l] et ad correptionem[m] iniquitatum[n] [o] <VD38, f. 83vb> illius, quoniam auris zeli <I83, f. 92va> audit omnia, et tumultus[p] murmurationum non abscondetur.

Custodite ergo vos a murmuratione, quae nihil prodest, et a detractione parcite[q] linguae, quoniam sermo obscurus in vacuum[r] non ibit. Os[s], quod mentitur, occidit animam. Nolite zelare[t] mortem in errore[u] vitae vestrae, neque acquiratis perditionem in[v] operibus manuum vestrarum, quoniam deus mortem non fecit nec laetatur in perditione vivorum. Creavit enim[w], ut[x] essent omnia, et sanabiles[y] esse[z] voluit[a] nationes[b] orbis[c] terrarum. Non est in[d] illis medicamentum exterminii, nec inferorum[e] regnum in terra viventium. Iustitia perpetua est et immortalis,

---

157 [d] enim *fehlt S105* **159** [e] scruptator *Bcan4* **161** [f] replebit *VD38; P102* **163** [g] scientia *O93; I83* | [h] vocis *korr. aus* vobis *V630* | [i] Propter hoc *korr. aus* Propter *P9629* **165** [j] corripiens *V630; P9629; VD38; SG670; E97; P102; BII13; S105* **167** [k] auditio *korr. aus* aditio *N442* | [l] veniet *korr. aus* venit *P9629* **168** [m] correptionem *korr. aus* correptione *P9629;* correctionem *E97* | [n] iniquitatem *I83; Bcan4;* iniquitates *SG670;* iniquitatis *S105* | [o] iniquitatum illius *korr. aus* iniquitatum *N442* **170** [p] *am Rande* sonitus *VD38* **172** [q] parcitę *korr. aus* partite *V630;* parcite *korr. aus* pacite *VD38;* partitę *SG670; P102* **173** [r] vanum *E97* | [s] Os] Os autem *korr. aus* Os *E97* **174** [t] *am Rande* desiderare *VD38* **175** [u] orrore *P9629;* terrore *SG670;* errorem *I83; Bcan4;* terrorem *S105* | [v] in operibus manuum vestrarum, quoniam deus mortem non fecit nec laetatur in perditione*fehlt SG670; S105* **178** [w] autem *I83; SG670; Bcan4; S105* | [x] ut essent] in se *korr. aus* esse *SG670;* esse *S105* | [y] *am Rande* Que sanari possunt et per fidem et penitentiam *VD38* | [z] esse voluit] voluit esse *SG670; S105* | [a] voluit *korr. aus* volunt *V630* **179** [b] nationes *korr. aus* notiones *S105* | [c] orbis] per orbem *SG670; S105* | [d] in *fehlt I83* **180** [e] inferorum *korr. aus* infernorum *N442*

iniustitia[f] autem mortis est acquisitio. Impii autem manibus et verbis accersierunt[g] [h] illam, et aestimantes[i] illam[j] amicam defluxerunt et sponsiones[k] posuerunt[l] ad illam, quoniam digni[m] sunt[n], qui sunt ex parte[o] illius. Dixerunt <SG670, p. 174b> enim[p] apud se cogitantes[q] [r] non[s] recte[t]: Exiguum et cum[u] tedio est tempus vitae nostrae, <BII13, f. 78rb> et non est refrigerium[v] in fine hominis, et non est[w], qui agnitus sit reversus ab[x] inferis, quia[y] ex nihilo nati[z] sumus, et post haec erimus tamquam, si[a] non fuerimus, quoniam fumus afflatus[b] est in[c] manibus[d] [e] nostris[f], et sermo scintillae ad commovendum cor nostrum, quia[g] extincta[h] cinis erit[i] corpus nostrum, et spiritus diffundetur[j] tamquam[k] mollis aer. Et <I83, f. 92vb> transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, et[l] sicut nebula dissolvetur[m], <V630, f. 44vb> quae <VD38, f. 84ra> fugata[n] est a radiis solis et a[o] calore illius aggravata[p], et nomen[q] nostrum oblivionem accipiet per[r] [s] tempus et nemo[t] memoriam[u] habebit operum nostrorum,

---

182 [f] iniustitia *korr. aus* iniustiti *N442* **183** [g] accesserunt *interlinear* vel accersierunt *V630;* accerssierunt *korr. aus* accessierunt *BII13* | [h] accersierunt illam *korr. aus* accesserunt *P9629* | [i] aestimantes illam *korr. aus* aestimantes *P9629* **184** [j] eam *V630; E97* | [k] sponsiones *korr. aus* sponsionis *I83* | [l] posuerunt *fehlt I83; VD38; P102; BII13;* fecerunt *SG670; S105* **185** [m] benigni, *interlinear* et digni *SG670* | [n] sunt] sunt morte *SG670; S105* | [o] partes *P9629* **186** [p] eum *O93; VD38* **187** [q] cogitationes *P9629;* cogitantes *korr. aus* cogitates *S105* | [r] cogitantes non recte *korr. aus* non recte cogitantes *I83;* cogitantes non recte] non recte cogitantes *Bcan4* | [s] nec *P9629* | [t] recte *korr. aus* rete *VD38* | [u] cum tedio *aus* contedio *V630;* cum tedio] contedio *Bcan4* **189** [v] refrigerium in] refrigerium *korr. aus* refrigerium in *E97* | [w] est qui *korr. aus* est *BII13* **190** [x] ad *S105* | [y] quia *korr. aus* qui *N442* | [z] facti *V630; P9629* **191** [a] si non] sinus *S105* **192** [b] ablatus *I83; Bcan4* | [c] in manibus] naribus *VD38; P102; BII13* | [d] *interlinear* naribus *S105* | [e] naribus *SG670; E97* | [f] vestris *BII13* **193** [g] Qua *korr. aus* Quia *V630;* quia *korr. aus* qui *N442* **194** [h] extinctus *SG670; P102; BII13; S105;* extinctus *korr. aus* extincta *E97* | [i] erat *P9629* **195** [j] diffundetur *korr. aus* diffudetur *P102* | [k] quam *Bcan4* **196** [l] et *fehlt SG670; S105* **197** [m] diffundetur *SG670; S105* **198** [n] fundata *SG670; S105* | [o] ad *Bcan4* **199** [p] aggravata *korr. aus* ac gravata *SG670* | [q] nomen *korr. aus* nom *N442* | [r] per *fehlt I83* | [s] per tempus *fehlt SG670; S105* **200** [t] ne *V630;* nemo *fehlt P9629* | [u] memoriam *korr. aus* moriam *N442*

186–203 Dixerunt… revertetur] Sap. II. 1-5.

<E97, f. 48vb> umbrae[v] enim transitus est tempus nostrum et non est reversio finis nostri[w], quoniam consignata est, et nemo revertetur.

Propterea unicuique praevidendum[x] est, ut summopere se custodiat et utiliter se praevideat, ut[y], cum[z] dies extrema finisque vitae advenerit, non transeat ad perpetuam[a] mortem, sed[b] ad vitam aeternam.

V630: Facta subditorum iudicantur a sacerdotibus[c] sacerdotum vero iudicat deus

VD38: Quod merito plebis depravantur episcopi

Bcan4: V

P102; BII13: V Quod ex merito plebis depraventur episcopi Item de his qui vitam moresque bonorum corrumpunt

[H. 5] Facta[d] enim[e] subditorum iudicantur a nobis, nostra vero[f] iudicat[g] deus. Ex merito vero <SG670, p. 175a> plebis nonnumquam episcopi depravantur, quatenus proclivius[h] cadant, qui[i] sequuntur. Capite languescente[j] cetera corporis membra[k] inficiuntur[l]. Deteriores sunt, qui vitam <Bcan4, f. 75r> moresque bonorum corrumpunt, his, qui <N442, f. 43rb> substantias <BII13, f. 78va> aliorum praediaque diripiunt.

P9629: Non detrahendum

---

201 [v] Umbra *korr. aus* Umbre *Bcan4;* Umbra *P102* **202** [w] nostrę *SG670; S105* **204** [x] providendum *N442* **205** [y] et *VD38* | [z] dum *O93* **207** [a] perpetuam mortem] pęnam *E97* | [b] sed *korr. aus* et *SG670* **208** [c] sacedotibus *V630* **214** [d] *am Rande* Nota *V630; am Rande drei Punkte N442* | [e] aenim *korr. aus* autem *S105* **215** [f] vero *fehlt SG670* | [g] iudicat deus] iudicantur a deo *I83; Bcan4;* iudicantur a deo *korr. aus* iudicatur a deo *SG670;* iudicatur a deo *S105* **217** [h] *am Rande* gravius *VD38* | [i] qui sequuntur] persequuntur *S105* **218** [j] *am Rande* infirmante *VD38* | [k] membram *I83* | [l] *am Rande* corrumpuntur *VD38*

215–222 Ex…diripiunt] Isid. sent. III. 38. no. 3-5. aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 30. Cf. Anacl. 36, 37.

---

214 enim] *fehlt* CT_2; PG_2; $3L_2$; DG_2 **215** iudicat…deus] iudicantur a Domino PG_2; $3L_2$; a Domino iudicantur DG_2 **215–218** Ex…inficiuntur] *fehlt* PG_2; $3L_2$; DG_2 **215** vero[2]] *fehlt* DG_3

Caveat unusquisque, ne aut[m] [n] linguam aut aures habeat[o] prurientes[p], id est, ne[q] aut ipse aliis detrahat aut alios audiat detrahentes. Sedens[r], inquit, adversus fratrem tuum loquebaris detrahendo, et adversus filium[s] matris tuae ponebas scandalum, et cetera. Parcant[t] [u] singuli[v] a[w] [x] detractione linguae custodiantque[y] sermones suos[z] et sciant, <S105, f. 69r> quia cuncta[a], quae de[b] aliis loquuntur[c], <I83, f. 93ra> <P9629, f. 19v> sua sententia iudicabuntur. Nemo in[vito auditori] libenter refert[d].

Bcan4: VI

P102; BII13: VI Ut singuli servent non solum castos oculos sed et linguam

[H. 6] Officii[e] singulorum sit[f], dilectissimi[g], non solum oculos castos servare, sed et linguam, nec[h] [quid[i] in cuiu]sdam[j] domo agitur, alia domus per eos[k] umquam noverit.

BII13: quod oculi et lingua casti sint servandi

<VD38, f. 84rb> Habeant[l] omnes simplicitatem

---

224 [m] aut *korr. aus* au *P102* | [n] aut linguam aut aures habeat] habeat linguam aut aures *korr. aus* aut linguam aut aures *SG670* **225** [o] habeat *korr. aus* beat *V630* | [p] prurierientes *VD38* | [q] ne aut] aut ne *P102* **226** [r] Sedens *korr. aus* Sedes *V630* **227** [s] filios *P102* **228** [t] *am Rande* Cessent *VD38* | [u] Parcant *korr. aus* Parcent *S105* **229** [v] singuli a *korr. aus* singuli *E97* | [w] a *fehlt O93* | [x] a detractione] detrahendo *V630; P9629;* detractioni *I83; SG670; Bcan4; S105* | [y] custodientes *SG670; S105* **230** [z] tuos *P9629* | [a] cuncta *korr. aus* cunta *P9629* **231** [b] de *fehlt SG670; S105* | [c] loquintur *korr. aus* loquitur *P9629;* loquuntur *korr. aus* loquntur *N442* **233** [d] *am Rande* dicit loquitur narrat *VD38* **237** [e] Officii *korr. aus* Offici *N442;* Officio *S105* | [f] sit *korr. aus* si *E97* | [g] dilectissim *SG670* **238** [h] *am Rande* z *V630* | [i] quod *VD38; SG670; P102; BII13* **239** [j] cuiusquam *korr. aus* cuiusdam *V630; SG670;* cuiusquam *E97;* cuiustam *S105* | [k] vos *V630* **242** [l] Habeant *korr. aus* Habeat *SG670*

224–240 Caveat…noverit] sec. Hieron, ep. ad Nepotian. no. 14. 15. (1, 268) aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 94. Cf. Anacl. 40. **242–245** Habeant…insidiis] Hieron. ep. 58. ad Paulin, no. 6. (1, 324) aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 95.

---

226 audiat…detrahentes] detrahentes audiat DG$_3$ **229** a…detractione] detractioni CT$_2$; DG$_3$ **237** Officii] Offitium DG$_3$ **239** cuiusdam] cuiusquam CT$_2$; DG$_3$ | agitur] agatur CT$_2$; DG$_3$ | per…umquam] unquam per eos CT$_2$; DG$_3$

columbae, [ne cui]quam machinentur[m] [n] dolos, et <SG670, p. 175b> serpentis[o] <O93, f. 18va> astutiam, ne aliorum[p] supplantentur[q] insidiis. Non est humilitatis[r] meae neque[s] mensurae iudicare de ceteris et de ministris ecclesiarum sinistrum[t] quippiam dicere[u].

Bcan4: VII

P102; BII13: VII Quod nihil sinistrum sit loquendum de his qui apostolico gradui succedunt[v]

[H. 7] Absit, ut quicquam sinistrum de his loquar, qui apostolico gradu[w] succedentes[x] Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos[y] etiam christiani sumus, qui claves regni caelorum habentes ante iudicii diem iudicant[z].

---

243 [m] *am Rande* praeparent *VD38* | [n] machinentur *korr. aus* machientur *P9629* **244** [o] serpentes *I83; Bcan4;* serpentis *korr. aus* serpentes *S105* **245** [p] alia *O93* | [q] *am Rande* decipiantur *VD38* **246** [r] humilitatis *korr. aus* humilitas *V630; P9629;* humilitatis *korr. aus* humitatis *SG670* | [s] neque mensurae iudicare de ceteris et de ministris ecclesiarum sinistrum quippiam dicere. Absit, ut quicquam sinistrum de his loquar, qui apostolico gradu succedentes Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos etiam christiani sumus, qui claves regni caelorum habentes ante iudicii diem iudicant. Veteri quidem legi habetur, quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur a populo aut gladio cervice subiecta contemptum expiabat cruore. Nunc vero inoboediens spiritali animadversione truncatur aut eiectus de ecclesia rapido daemonum ore decerpitur. Oportet enim, ut, qui deum hereditate possident, absque ullo impedimento saeculi deo serviant, ut dicere possint: Dominus pars hereditatis meae, o quam bonus et suavis est spiritus tuus, domine, in omnibus. Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt, domine, qui animas amas. Ideoque hos, qui exerrant partibus, corripis et, de quibus peccant, admones et alloqueris, ut relicta malicia credant in te, domine *fehlt SG670; S105* **247** [t] *am Rande* Contrarium *VD38* **248** [u] dicere *korr. aus* docere *O93* **251** [v] succeduntur *P102* **253** [w] gradui *korr. aus* graduis *VD38;* gradui *Bcan4; P102; BII13* | [x] succendentes *P9629* **254** [y] nos etiam *korr. aus* nos *P9629* **256** [z] iudicant] iudicant In *P102; BII13*

245–248 Non…dicere] Hieron. ep. 125. ad Rustic. no.8. (1, 937) aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 96. **252–266** Absit…decerpitur] Hieron.ep. 14. ad Heliod. no. 8. (1, 34) aut conc. Aquisgr. a. 816. lib. I. c. 97. Cf. Telesf. 3, Pont. 2, Fel. II. pp. 11, Dam. 20.

---

252 de…loquar] loquamur de his $3L_3$ | loquar] arbitremur DG_4 **253** gradu] gradui DG_4 **254** etiam] *fehlt* $3L_3$; DG_4 **256** iudicant] iudicant In $3L_3$; DG_4

P9629: Sacerdotibus obediendum

Bcan4: Quid sustinebant quod sacerdotibus non obtemperabant[a]

Veteri[b] quidem <BII13, f. 78vb> legi[c] habetur, quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra <E97, f. 49ra> positus lapidabatur a populo

BII13: de is qui sacerdotibus obtemperare nolunt

aut gladio cervice subiecta contemptum[d] [e] expiabat[f] cruore[g]. Nunc vero inoboediens[h] spiritali[i] animadversione[j] <V630, f. 45ra> truncatur aut[k] eiectus de ecclesia[l] rapido[m] daemonum ore decerpitur[n].

Bcan4: VIII

P102; BII13: VIII Quod absque ullo impedimento saeculi deo serviendum sit

[H. 8] Oportet enim, ut, qui deum[o] hereditate[p] possident, absque ullo impedimento saeculi deo serviant, ut dicere possint: Dominus pars hereditatis meae, o quam bonus et suavis est spiritus tuus, domine, in omnibus. <I83, f. 93rb> Parcis autem omnibus, quoniam tua[q] sunt, domine, qui animas amas[r]. Ideoque hos[s], qui[t] exerrant partibus, corripis et, de quibus peccant, admones et alloqueris, ut relicta malicia[u] credant in te, domine. Tu autem deus noster suavis et verus es, patiens et[v] misericordia disponens[w] omnia. Etenim, si peccaverimus, tui sumus <VD38, f.

---

258 [a] obtemperabant *korr. aus* opterabant *Bcan4* **259** [b] Veteri] In veteri *VD38* | [c] lege *V630; I83; VD38; P102; BII13* **263** [d] *am Rande* Peccatum inoboedientiae *VD38* | [e] contemptu *BII13* | [f] expiabant *I83; Bcan4* **264** [g] cruorem *O93; P9629; N442; I83; Bcan4; P102* | [h] inoboediens *korr. aus* inoboedi *V630* | [i] spali *Bcan4* **265** [j] *am Rande* vindicta *VD38* | [k] et *V630;* ut *P9629* **266** [l] ecclesię *O93* | [m] rabido *V630; P9629; E97* | [n] *am Rande* vexatur *VD38* **270** [o] dm *I83;* domini *E97* | [p] hereditatem *E97* **275** [q] tui *P102; BII13* **276** [r] animas *I83* | [s] *interlinear* vel his *E97* | [t] *interlinear* vel quibus *E97* **278** [u] malicia *fehlt I83; Bcan4* **279** [v] et] et in *V630; VD38; E97; P102; BII13* | [w] dispones *S105*

270–273 Oportet…meae] Isid. de offic. II. 1. no. 2. aut conc. Aquisgr. a. 816.. lib. I. c. 99. **273–274** o…omnibus] Sap. XII. 1. **274–276** Parcis…amas] Sap.XI.27. **276–278** Ideoque…domine] Sap. XV. 1. XII. 1. 2.

---

259 legi] lege $3L_3$; DG_4 **264** cruore] cruorem $3L_3$ **266** daemonum… ore] ore demonum DG_4

84va> scientes magnitudinem tuam, et si non peccaverimus, scimus, quoniam apud te sumus computati. Spiritus timentium deum quaeretur[x] ab eo, et in respectu illius benedicentur.

Quapropter, fratres carissimi[y], sermo malus ex ore vestro non procedat[z], sed, si quis bonus est ad aedificationem[a] opportunitatis, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare[b] spiritum sanctum dei, in quo signati estis in diem[c] redemptionis. <N442, f. 43va> <BII13, f. 79ra> Omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor[d] et blasphemia tollatur[e] a vobis cum omni[f] malicia. Estote[g] autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et deus in Christo donavit vobis[h]. Estote ergo imitatores[i] dei sicut filii carissimi et ambulate in[j] dilectione, sicut et Christus dilexit nos et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam[k] deo in[l] odorem[m] suavitatis.

Fornicatio autem <SG670, p. 176a> et omnis immundicia aut avaritia[n] nec nominetur in[o] vobis[p], sicut decet sanctos, aut turpitudo[q] <I83, f. 93va> aut stultiloquium aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet[r], sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intellegentes, quod[s] [t] omnis fornicator aut immundus aut avarus, quod est idolorum[u] servitus, non habet hereditatem in regno[v] <E97, f. 49rb> Christi et dei.

---

283 [x] quaeretur *korr. aus* quaeretu *N442* **285** [y] karissimis *O93* **286** [z] procedat *korr. aus* procedit *V630* **287** [a] aeficationem *I83* **288** [b] contristari *V630; P9629* **289** [c] die *I83; VD38; SG670; Bcan4; P102; BII13; S105* **291** [d] *am Rande* Clamor est cum peccatum agitur sine verecundia *VD38* | [e] tollatur a *korr. aus* tollatur *BII13* **292** [f] omni *korr. aus* omnia *SG670* | [g] Estote autem *korr. aus* Estote *P9629* **294** [h] nobis *I83; SG670; S105;* vobis *korr. aus* nobis *Bcan4* | [i] imitores *SG670* **295** [j] in *fehlt S105* **297** [k] hostia *I83* | [l] in *korr. aus* in i *I83* | [m] odorem *korr. aus* Iodorem *I83* **299** [n] avaria *VD38* | [o] in] in in *I83* | [p] nobis *O93;* vobis *korr. aus* bis *VD38* **300** [q] turpitudo *korr. aus* turpido *P9629* **301** [r] pertinent *korr. aus* pertinet *VD38;* pertinent *BII13* **303** [s] quoniam *I83; SG670; S105* | [t] quod omnis *korr. aus* quod *Bcan4* **304** [u] idholorum *P102* **305** [v] regno Christi et dei] christi regno et dei *korr. aus* christo regni et deo *V630*

283–284 Spiritus…benedicentur] Ecclesiastic. XXXIV. 14. **285–294** sermo…vobis] Ephes. IV. 29-32. **294–331** Estote…Christi] Ephes. V. 1-21.

Nemo vos seducat inanibus[w] verbis, propter haec enim venit ira dei in filios[x] diffidentiae[y]. <Bcan4, f. 75v> Nolite ergo effici[z] participes eorum. Eratis enim aliquando[a] tenebrae, nunc autem[b] lux in domino, ut filii lucis <VD38, f. 84vb> ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate et iustitia et veritate probantes, quid[c] sit beneplacitum deo. Et nolite communicare operibus infructuosis[d] tenebrarum, magis autem redarguite. Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et[e] [f] dicere. Omnia autem, quae[g] arguuntur[h], a lumine manifestantur, <V630, f. 45rb> omne enim, quod manifestatur, lumen est. Propter quod[i] dicit: Surge, qui[j] dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit[k] tibi[l] Christus.

Videte itaque, fratres, quomodo caute ambuletis, <SG670, p. 176b> non quasi insipientes, <BII13, f. 79rb> sed ut sapientes redimentes[m] tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intellegentes, quae sit voluntas domini[n], et nolite inebriari vino, in quo est <S105, f. 69v> luxuria, <I83, f. 93vb> sed implemini spiritu[o] loquentes vobismetipsis[p] in psalmis[q] et[r] hymnis et[s] canticis spiritalibus cantantes et psallentes in cordibus vestris domino gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi deo et patri subiecti invicem in timore Christi.

State[t] itaque, fratres[u], et tenete traditiones apostolorum

---

306 [w] *am Rande* inutilibus *VD38* **307** [x] silios *P9629* | [y] *am Rande* Incredulitatis *VD38* **308** [z] effi *VD38* **309** [a] aliquando tenebre *korr. aus* aliquando *P9629* | [b] autem *fehlt SG670* **312** [c] quod *I83* **313** [d] infructuosis *korr. aus* infuctuosis *VD38* **315** [e] etiam *N442; E97* | [f] et dicere] edicere *V630* | [g] quę *korr. aus* quę te *V630;* quie *korr. aus* quite *P9629* | [h] aguntur *korr. aus* arguuntur *P9629;* aguntur *I83; SG670; Bcan4; S105* **317** [i] qui *P9629* **318** [j] qui *korr. aus* quid *SG670;* quid *S105* **319** [k] illuminabat *N442* | [l] te *E97; BII13* **322** [m] *am Rande* Tempus redimimus quando tempus vite nostre in bonis operibus peragimus *VD38* **324** [n] dei *V630; P9629; E97* **326** [o] spiritu] spiritu sancto *P9629; Bcan4* **327** [p] vobismetipsis *korr. aus* vosmetipsis *O93* | [q] psalmis *korr. aus* salmis *P9629* | [r] et *fehlt V630; P9629; E97* | [s] in *VD38* **332** [t] State *korr. aus* Sate *VD38* [u] fratres *fehlt Bcan4*

332–337 State… bono] II Thess.II. 14-16.

et apostolicae sedis, ut dominus noster Iesus Christus et pater noster, qui dilexit[v] nos et dedit consolationem[w] aeternam et spem bonam in gratia[x], exhortetur corda vestra <VD38, f. 85ra> et confirmet in omni opere et sermone bono. De cetero, fratres, orate pro nobis, ut sermo domini currat et clarificetur sicut et[y] apud vos[z], <N442, f. 43vb> et[a] ut liberemur ab importunis et malis hominibus. Non enim omnium est fides. Fidelis autem deus est, qui confirmabit vos et custodiet a malo. Quapropter ponite[b] <SG670, p. 177a> indesinenter corda vestra <P9629, f. 20r> in virtute dei, et resistite semper malis et enarrate haec[c] iuxta vocem prophetae in progenies alteras, quoniam hic est deus[d], deus[e] in aeternum, et ipse <E97, f. 49va> reget nos in saecula.

Unde vos, qui in speculo[f] [g] a domino estis constituti[h], comprimere et repellere eos summopere[i] debetis, qui fratribus insidias praeparant aut in eos seditiones et scandala excitant. Facile est enim verbo[j] hominem[k] fallere[l], sed non deum.

P9629: De insidiatoribus

Ideo hos <I83, f. 94ra> repraehendere[m] <O93, f. 19vb> <BII13, f. 79va> et ab his[n] vos oportet

---

334 [v] dilexit *korr. aus* lexit *VD38* **335** [w] dilectionem *I83; SG670; Bcan4; S105* | [x] gratiam *V630; P9629* **339** [y] et *fehlt I83; SG670; Bcan4; S105* | [z] nos, *interlinear* vel vos *V630;* nos *P9629* | [a] et *fehlt V630; P9629; I83* **343** [b] ponitur *VD38* **345** [c] hoc *SG670; S105* **346** [d] deus *fehlt P102; BII13* | [e] deus] deus noster *SG670; E97; P102; BII13; S105;* deus noster *korr. aus* deus *Bcan4* **349** [f] *interlinear* a *SG670* | [g] specula *VD38; E97; P102; BII13* | [h] positi *Bcan4* **350** [i] sūōpere *S105* **352** [j] verbo *korr. aus* ver *O93* | [k] homine *I83; Bcan4* **353** [l] inflare *VD38* **355** [m] repraehendere *korr. aus* rependere *P9629*; rependere *N442;* repellere *VD38; E97; P102; BII13* **356** [n] ipsis *SG670; S105*

337–342 De…malo] II Thess. II, 1-3. **342–348** Quapropter…saecula] Ps. XLVII. 14. 15. **349 352** Unde…constituti] Coelest. I. ep. ad episc. per Vienn. pr. (H. no. 34). Cf. Clem. 56, Alex. 15, Zeph. 9, Fab. 11, Fel. II. pp. 10. **352–353** Facile…deum] Xysti Pyth. s. 176. Cf. Alex. 18, Zeph. 9, Corn. 6, Melc. 5. **355–359** Ideo…cordibus] sec. Conc. Later. 649. secr. II. (Mansi 10,902). Cf. Zeph. 9, Fel. II. pp. 10, ep. Fel. ad Greg.

avertere[o], quatenus extincto[p] funditus[q] huiusmodi[r] caligine[s] lucifer eis resplendeat et laetitia oriatur in eorum[t] cordibus.

Confidimus autem[u], fratres[v], de vobis in domino, quoniam, quae[w] praecepimus[x], et facitis et facietis. Quanto enim beneficia[y] vestra his amplius exhibetis[z], tanto maiorem[a] vicissitudinem[b] ab omnipotente deo, cui serviunt, exspectatis[c]. Omnipotens deus <SG670, p. 177b> sua vos[d] protectione custodiat <VD38, f. 85rb> honoremque[e] perceptum[f] servare concedat, et gloria honorque deo patri omnipotenti eiusque unigenito filio[g] salvatori nostro cum spiritu[h] sancto sit in saecula saeculorum. Amen.

Dat.[i] XIII[j] Kal. Aprilis Maximino[k] et Africano vv. cc. conss.

O93, f. 18vb; V630, f. 45va; N442, f. 43vb; I83, f. 94ra; VD38, f. 85rb; SG670, p. 177b; P9629, f. 20r; Bcan4, f. 75v; E97, f. 49va; P102; BII13, f. 79va; S105, f. 69v

---

357 [o] *am Rande* amovere separare *VD38* | [p] extincta *I83; VD38; SG670; Bcan4; E97; P102; BII13; S105* | [q] funditus *korr. aus* fuditus *O93* | [r] huiusmodi *korr. aus* huiusmdi *N442* **358** [s] calige *O93;* caligine] caligine in *I83; Bcan4* **359** [t] eorum cordibus] cordibus eorum *E97* **360** [u] autem *fehlt SG670; S105* | [v] fratres de vobis in domino] in domino fratres de vobis *SG670; S105* **361** [w] quę *korr. aus* quem *V630* | [x] praecipimus *BII13* **362** [y] *am Rande* munera *VD38* **363** [z] *am Rande* Tribuitis *VD38* | [a] malorum *korr. aus* malorem *S105* | [b] *am Rande* Remunerationem *VD38* **364** [c] exspectatis] ex peccatis *V630;* expetatis *P102* **365** [d] nos *S105* **366** [e] honoremque *korr. aus* honorem *SG670* **367** [f] pręceptum *V630; P102* **368** [g] flio *SG670* **369** [h] spiritu *korr. aus* spiritus *I83* **371** [i] Dat. XIII Kal. Aprilis Maximino et Africano vv. cc. conss. *fehlt V630* | [j] XII *E97; BII13* | [k] maximo *I83; Bcan4; BII13*

360–361 Confidimus…facietis] II Thess. III. 4. **362–364** Quanto…exspectatis] Greg. M. ep. XL 59. (2, 1146). **365–367** Omnipotens…concedat] Greg. M. ep. V. 53. (2, 783). Cf. Eutic. 4, Greg. M. ep. ad Fel. **371–372** Dat…conss] Not. cons. des. e vit. Ant. c. 1. in libr. pontif.